

Stater utan mål

Den landsflyktige spanjoren Madariaga, författare och liberal förkunnare, yttrade nyligen i en föreläsning att demokratierna saknar ett gemensamt mål och att detta är deras stora svaghet i förhållande till kommunistblocket, vars klara och ständigt fasthållna syfte är att forma världen efter sitt beläte. Det är ingen ny tanke, men den är väsentlig. Liksom många andra demokrater efterlyser Madariaga en eggande och sammanhållande grundsats för Västerterns politik, något som skulle motsvara och vara likvärdigt med motståndarens riktpunkt för handlandet. Frågan är om den tanken är rimlig, om inte den fria världens svaghet i detta hänseende är ofrånkomlig och varaktig.

Diktaturen i Ryssland byggdes upp som ett medel att nå ett kommunistiskt styre inte bara i hemlandet utan i hela världen. Ännu år 1920 talade de ryska härskarna om att femtiårsminnet av kommunardupproret i Paris skulle firas av en kommunistisk regim i Frankrike. Under de första åren tänkte man rent av att en världsvoluntarrevolution krävdes, om inte kommunismen i själva Ryssland skulle gå under; det dröjde innan teorin om "socialism i ett land" slog igenom som ett provisorium, naturligtvis inte som en ersättning för det stora och långfristiga målet. Detta mål har sedan, under alla växlingar och omkastningar, upprätthållits. Då dagens diktatorer talar om koexistens glömmar de inte att tillägga att även skedet av fredlig sammanlevnad är en etapp på vägen till kommunismens totala och universella seger. Inte ens de mest lättrogna och optimistiska torde bestrida att de ryska ledarna tänker sig att denna seger skall vinnas "så eller så", att infiltration och erövring är metoder som man fortfarande är beredd att använda — om det går.

Detta avlagsta mål är diktaturens teoretiska förutsättning. I den meningen är den ryska diktaturen alldeles lik den gamla romerska att den framstår som ett principiellt provisoriskt styre, som skall avvecklas då det fyllt sin uppgift. Men i Rom gällde det ett krig eller en kris, en period på högst sex månader; i Ryssland är det, som Stalin förklarade, fråga om "en historisk period", och diktaturen blir därför i praktiken ett permanent tyranni.

Med målsättningen och maktkoncentrationen följer i den kortfristiga politiken en utomordentligt rörelsefrihet för de härskande, de för "missionens" framgångsrika genomförande ansvariga. De kan, rättfärdigade av det stora målet i fjärran, bruka krig och fred, avspänning och kris som medel i kampen. Ena dagen kan en allians med Hitler, andra dagen en allians med England förklaras nödvändig; man kan undertrycka fria nationer eller uppmuntra undertryckta folks frihetssträvan; man kan i socialdemokraterna se goda allierade för tillfället eller "socialfascister" som går de borgerligas ärenden. Att kommunisterna även i demokratiska stater följer med på dessa slingrande vägar är förstället därför att de tror på ledarnas förmåga att bedöma taktikfrågan och på

deras lojalitet mot saken; för de svenska kommunisterna är det lika naturligt att lyda order och att även tro på det förnuftiga i dessa order som för officerare och soldater i en batalj att tilllitsfullt handla efter skiftande och motstridiga befallningar. Någon måste bestämma, och vem har överblicken och auktoriteten utom den general som överblickar stridsfältet? Läget är detsamma som då förr i världen en kung eller en dynasti med de mest varierande manövrer kunde fullfölja sin längtan efter mera land och mera makt. I de kommunistiska härskarna har vi en ideologisk dynasti; kommunismen har stiftat världens första ideologiska arvrike.

Är något liknande möjligt i demokratierna? Självfallet inte. Demokrati innebär just att man, i denna mening, saknar mål. Vad som eftersträvas är att tillfredsställa de enskildas önsningar, som i stort sett går ut på fred och lugn, bättre materiella levnadsvillkor, förströelse, trevnad, i bästa fall också intellektuell och moralisk stimulans. Kollektiva mål, som är något annat än ett slags summering av de individuella önsningarna, är principiellt främmande för folkstyrelsen — om man inte vill kalla något så allmänt som själva existensen, kollektivitetens fortvaro, för ett dylikt mål. Strävandet att tillgodose de enskildas behov

måste alltid leda till mildare eller skarpere inrikespolitiska strider, eftersom meningarna om medlen bryter sig. Sådana strider framkallas också av socialgruppernas skilda, verkliga eller förmenta intressen. Det är dessa motsättningar som i demokratins vardag fångas upp av uppmärksamheten och sporrar aktiviteten. Utrikespolitik och över huvud framtidsperspektiv som tvingar till uppgivande av det kortsiktiga är demokratin förhålliga, ter sig som ett illvilligt intrång i sökandet efter det goda livet eller idyllen. Man vill tro på fred och fredliga avsikter — på den pacificering av världen som motsvarar demokratins pacificering inom det egna landet. I kritiska lägen, då blundandet och undvikandet kan leda till katastrof, då det kollektiva målet att leva kvar riskeras genom inriktningen på dagens hembekymmer, blir denna demokratins hållning en farlig svaghet — men den är lika fullt, det får man inte glömma, demokratins ära, ty det är människans liv i frihet, tolerans och trygghet vi tror på.

Att hoppas på ett gemensamt demokratiskt mål av samma art som kommunismens är därför inte bara fåfängt, det är ett välmående och omedvetet förräderi. Vad vi kan hoppas på och räkna, med är att trots inriktningen på det inre arbetet så mycken reflexion, vidsyn och kraft ägnas åt de yttre farorna att man inte uppger det försvar och den sammanhållning som krävs. Här har politikerna och pressen ett särskilt ansvar för vaksamheten hos de fria folken.